
H A N G F E R R E R M O R A

**LES PARTÍCULES MODALS
ALEMANYES I ELS SEUS
EQUIVALENTS EN CATALÀ DES
D'UNA PERSPECTIVA
CONTRASTIVA**

1. INTRODUCCIÓ

L'estudi de l'oral, sobretot en les últimes tres dècades del segle xx, ha posat de manifest fenòmens lingüístics que havien estat ignorats pels estudiosos de la llengua, centrats més aviat en altres tipus de qüestions gramaticals. L'objecte d'estudi del registre oral per excel·lència, la conversa, mostra una mena de diferències respecte de la vessant escrita. Aquest és el cas de les partícules modals en la llengua alemanya (*Modalpartikeln*, també *Abtönungspartikeln*).

Les partícules modals (en endavant: PMs) alemanyes són un grup lexemàtic ben definit sota criteris morfològics (partícules, com a mot invariable) i funcionals (el seu significat es troba en el nivell pragmàtic i expressen l'actitud del parlant) dintre de la lingüística, i fins i tot es pot dir ara també dintre de la gramàtica, ja que apareixen en algunes de les gramàtiques més recents de la llengua alemanya.¹ En les llengües romàniques, no hi ha un grup lexemàtic semblant, o almenys que estigui configurat com les PMs alemanyes.

La funció de les PMs és, en primer lloc, expressar l'actitud del parlant: com valora el contingut proposicional, el que el mateix parlant diu en el moment de l'enunciació, o també pot fer referència a un enunciat anterior de l'interlocutor, o fins i tot a una pressuposició o implicatura conversacional derivada del que s'ha dit abans. El seu

(1) Ja en les gramàtiques de Helbig/Buscha (1988) i Engel (1988), les PMs apareixen descrites; també en altres de més recents, com la *Textgrammatik* de Weinrich (1993) i la *Grammatik der deutschen Sprache* de l'Institut für deutsche Sprache (1997) estan tractades àmpliament.

significat es troba, doncs, al nivell pragmàtic i forma part de la interacció conversacional. Explicitar totes aquestes actituds i opinions del parlant davant d'allò que enuncia faria el transcurs de la conversa pràcticament impossible, o bé afectaria la fluïdesa.

2. QUÈ SÓN LES PARTÍCULES MODALS ALEMANYES

Com a classe lexemàtica, les PMs estan definides com a tals a partir dels treballs pioners de Krivonosov (1977 [1963]) i Weydt (1969). Des de principis dels anys 70, i coincidint amb l'anomenada *pragmatische Wende* (canvi pragmàtic), la principal conseqüència de la qual es reflecteix en una orientació cap a la llengua oral i els fenòmens relacionats com a objecte d'estudi lingüístic, han proliferat els estudis sobre les PMs dintre de la lingüística alemanya, però també des d'un punt de vista contrastiu, sobretot amb llengües en les quals no es troba una classe lexemàtica anàloga.

L'inventari de les PMs alemanyes representa per als estudiosos del tema encara un problema, ja que, per una banda, no totes les PMs que consideren la majoria dels autors mostren tots els trets exposats, i, per altra, hi ha unes quantes unitats que alguns autors consideren com a PMs però d'altres no. En general, les PMs modals considerades dintre de la classe lexemàtica són *aber, auch, bloß, denn, doch, eben, eigentlich, einfach, etwa, halt, ja, mal, nicht, nur, ruhig, schon, überhaupt, vielleicht* i *wohl*, que apareixen en la gran majoria de la bibliografia específica sobre PMs.

S'ha esmentat abans que les partícules modals alemanyes són un grup lexemàtic ben configurat, malgrat els problemes d'inventari, tot i que el criteri principal sigui de naturalesa funcional. Tanmateix, les PMs queden també definides per trets de diferent mena, que són els següents (cf. Thurmair 1989, Schulze 1990):

a) Són mots morfològicament invariables. Tal i com es pot deduir del seu nom, les partícules modals pertanyen al grup de les *partícules*, que s'agrupen sota un criteri morfològic: la invariabilitat, és a dir, que manquen de flexió.

b) No són accentuables. Aquest tret presenta les primeres excepcions: *ja, bloß, nur* apareixen en oracions del mode imperatiu amb una variant accentuada. Es tracta d'un accent emfàtic que està directament relacionat amb actes de parla com l'amenaça o l'advertència. Per altra banda, autors com Meibauer (1994) qüestionen l'accentuabilitat com a criteri per a diferenciar la funció de PM d'altres elements; Thurmair (en premsa) defensa que l'accent contrastiu reforça la funció de PM d'algunes partícules, com el cas de *doch, schon* i *denn*; tanmateix, l'accentuació de la partícula pot provocar un canvi de significat, com la PM *wohl*; a més del canvi de significat, l'accentuació pot delimitar la funció de PM d'altres funcions, per exemple amb *eigentlich, auch* i *einfach*. No sembla, doncs, coherent prendre l'accentuabilitat com a criteri discret.

c) No poden aparèixer soles al precamp (*Vorfeld*) d'una oració. Aquest criteri de naturalesa sintàctica permet diferenciar la funció de PMs i està determinat per la posició del verb conjugat en alemany, que en oracions declaratives ocupa el segon lloc sintàctic de l'oració, ja que altres tipus de partícules sí que poden ocupar el precamp, com les partícules de grau (*Gradpartikeln*), per exemple, *auch* (també).

d) No tenen ni significat ni funció en el nivell proposicional; més aviat, el significat de les PMs es troba en el nivell pragmàtic. Les PMs fan referència a l'univers pragmàtic del discurs, al qual els parlants presenten la seva actitud enfront d'allò que es diu, la proposició, o també donen instruccions perquè l'interlocutor interpreti el discurs en terme d'inferències. Aquest tret ha provocat que les PMs siguin considerades elements optatius que es poden ometre. Un contraexemple és l'ús de la PM *doch* en oracions desideratives: *Wenn er doch käme!*, on l'aparició de la PM és obligatòria.

e) No poden ser focalitzades mitjançant un pronom interrogatiu en una pregunta. En relació al significat de les PMs, no són susceptibles 'd'ésser interrogades'; no tenen entitat dins de la proposició.

f) No poden estar en l'àmbit semàntic d'una altra actitud del parlant o d'un altre element que tingui un significat modal: les PMs són incompatibles amb alguns adverbis oracionals, i no poden situar-se darrere de la negació *nicht* (no) dins de l'oració.

g) Són combinables entre si amb restriccions. Algunes de les combinacions més freqüents són *ja auch*, *doch mal*, etc. No totes les PMs poden combinar-se amb altres. Un dels problemes a l'hora d'analitzar les combinacions de PMs és determinar si ambdues partícules tenen la funció de PMs o si, per contra, es tracta d'una altra funció.

h) Mostren restriccions d'aparició segons la modalitat oracional. Hi ha un subgrup de PMs que poden aparèixer només en oracions declaratives i exhortatives, com *ja*, *einfach*, *eben* i *halt*, que són incompatibles amb la modalitat interrogativa; aquest fet les relaciona amb determinats valors il·locutius.

i) Situen un enunciat en un context interaccional (ampli) i influeixen en la seva funció il·locutiva. Alguns autors els consideren indicadors il·locutius (Sökeland 1980), la qual cosa no sempre resulta consistent, atès que unes vegades reforça la il·locució de l'oració, però d'altres la contraduï i pot modificar-la. És el cas de la PM *mal*, que sempre apareix relacionada amb les *peticions* o *exhortacions*: quan s'utilitza en una oració imperativa suavitzca el valor il·locutiü forçant-la, però en oracions formalment interrogatives modifica la seva força il·locutiva, normalment en consonància amb altres indicadors com verbs modals, etc., ja que deixa de ser una autèntica pregunta informativa per a transformar-se en una *petició*, com s'ha comentat abans.

j) Se situen gairebé sempre en el camp mitjà (*Mittelfeld*) de l'oració, i marquen la frontera entre el tema i el rema, tot situant-se immediatament abans del rema (cf. Thurmair 1989:29; Prüfer 1995:23).

Ja que totes les PMs són polifuncionals amb l'excepció de *halt*, no sempre resulta fàcil delimitar la funció de PMs d'altres funcions.

3. ELS EQUIVALENTS DE LES PMS EN CATALÀ DES D'UNA PERSPECTIVA CONTRASTIVA

Per establir els equivalents d'algunes PMs alemanyes en català hem fet servir la mateixa metodologia que molts dels estudis contrastius realitzats entre l'alemany i altres llengües, els quals prenen com a punt de partida els textos literaris originals en llengua alemanya i la seva traducció a d'altres llengües. En aquest cas, el corpus s'ha tret de *Momo*, de Michael Ende, i la seva traducció al català, de Francesca Martínez.²

Tots els mitjans de traducció han estat classificats d'acord amb una sèrie de criteris que exposo a continuació:

- a) naturalesa dels mitjans lingüístics:
 - gramatical (alguns temps o modes verbals)
 - suprasegmental (accent emfàtic, entonació)
 - lexemàtica (paraules o locucions)
- b) complexitat dels lexemes:
 - lexemes independents
 - locucions (formades per dues o més paraules)
- c) diferents categories lexemàtiques
 - conjuncions
 - adverbis
- d) criteri funcional
 - *tags* o preguntes confirmatòries

La classificació del mitjans de traducció, tal i com s'ha trobat i també en analogia amb d'altres estudis contrastius amb el castellà, a partir del criteris establerts, queda de la següent manera:

- elements suprasegmentals, com entonació, accentuació, èmfasi, etc.

(2) Les partícules modals alemanyes i la seva traducció en català estan destacades en cursiva per l'autor de l'article.

- interjeccions
- *tags*, o preguntes confirmatòries
- locucions, formades per més d'una paraula
- adverbis
- connectors
- paràfrasis explícites
- traducció zero

3.1 Dintre dels elements suprasegmentals es troba tota una sèrie de fenòmens que es manifesten en el nivell oral. Un canvi o una desviació del patró entonatiu, un accent contrastiu, i també una variació en la velocitat de parla o l'allargament d'un so poden aportar matisos pragmàtics (cf. Hidalgo Navarro 1997):

- (1) a. Komm JA her!
b. VINE aquí!

La PM *JA*, en l'ús tònic en oracions imperatives, està relacionada amb la il·locució *advertència* o *amenança*. En català, un accent emfàtic sobre el verb conjugat en imperatiu pot transformar una simple *petició* en un enunciat amb la mateixa força il·locutiva que l'oració imperativa amb *JA*.

En el següent exemple del corpus extret de *Momo*, de Michael Ende, veiem com la PM *doch* queda traduïda per l'èmfasi sobre el pronom. Els mitjans lingüístics per a l'expressió de contrast modal no es redueixen només als suprasegmentals, sinó que també es manifesten mitjançant l'estructura sintàctica de l'oració: l'element ressaltat es desplaça a la posició inicial com a efecte d'una contrucció escindida, com mostra el següent exemple:

- (2) «Na, also. Dann wolltest du mich *doch* hereinlegen. Wie konntest du mir sonst für das wertlose Stück Zeitungspapier mein Radio abnehmen, he?» (Momo a, 21)
– Mira-te'! Llavors *ets tu* qui em volia engalipar. Si no, com és que et vas atrevir a acceptar la meva ràdio a canvi d'un retall de diari sense cap valor, eh? (Momo c, 24)

La traductora ha triat posar l'èmfasi sobre el pronom personal *tu*, que en l'original alemany no té aquest pes específic. Mentre que en alemany la PM *doch* posa en relleu el fet que el volia engalipar, en la traducció al català és el subjecte del verb i de l'acció el que queda destacat. Potser seria més apropiada la traducció 'Llavors *sí que* em volies engalipar', per tal com recull el matís d'insistència i rectificació del text original alemany.

3.2 Les interjeccions són un grup heterogeni de paraules a les quals s'han adscrit valors expressius. També han estat considerades formes lingüístiques sense contingut proposicional però amb força il·locutiva pròpia. Alguns tenen valors discursius i apel·latius. Sense entrar en la problemàtica de la subclassificació, centrarem la nostra atenció en el seu paper com a possibles equivalents per a algunes PMs alemanyes.

Vegem el següent exemple del corpus:

- (3) «Sooft du nur willst!» schrie Nino. »Du glaubst wohl, weil du stark und brutal bist, wagt niemand, dir die Wahrheit ins Gesicht zu sagen? Aber ich, ich sage sie dir und allen, die sie hören wollen! Ja, nur zu, komm *doch* her und bring mich um, wie du es schon mal tun wolltest!« (Momo a, 19)
- Tantes vegades com vulguis! Et penses que ets tan gall i tan fort que ningú no gosarà cantar-te les veritats! Però jo sí que te les cantaré, a tu i a tothom que les vulgui escoltar! *Au*, home, acosta't i mata'm, que és el que ja em vas voler fer! (Momo c, 22)

La PM *doch* aporta un matís d'insistència a l'enunciat que queda reflectit en la interjecció *au*, encara que pot semblar que sigui la traducció de *ja*; el parlant està increpant l'interlocutor perquè vagi i l'ataqui, per la qual cosa la interjecció *au* té la funció d'apel·lació a l'oient i l'instiga a realitzar l'acció expressada pel verb en imperatiu.

3.3 Els *tags* o preguntes confirmatòries (cf. Cuenca 1997) són un grup d'ús relativament freqüent. Dintre d'aquest grup es troba una sèrie de lexemes, però també de locucions com *de veres?*, o fins i tot oracions senceres com *no és cert?* Sovint apareixen aquestes preguntes en alemany combinades amb la PM *doch* en oracions formalment declaratives però amb una funció més propera a la interrogació: són preguntes tendencioses, amb les quals el parlant incita l'oient a respondre donant una confirmació en un sentit o altre que se suggereix en el contingut proposicional de l'enunciat:

[Context: el senyor gris vol regalar a Momo una nina]:

- (4) «Du brauchst dann deine Freunde gar nicht mehr, verstehst du? Du hast ja nun genug Zerstreuung, wenn all diese schönen Sachen dir gehören und du immer noch mehr bekommst, nicht wahr? Und das willst du *doch*? Du willst *doch* diese fabelhafte Puppe? Du willst sie *doch* unbedingt, wie? (Momo a, 92)
- Que no ho entens? Els teus amics ja no et faran falta per res. Amb totes aquestes coses que ara són teves, i amb les que encara et donaré, estaràs més que distreta, eh que sí? *I això és el que tu vols! El que tu vols és aquesta fabulosa nina! Suposo que no te la deus voler deixar perdre!* (Momo c, 95)

Com a expressió de tendenciositat, la traductora ha triat una oració declarativa amb focalització sintàctica d'un element (*això, el que tu vols*). S'ha d'observar també la traducció de la pregunta confirmatòria *nicht wahr* per la fórmula *eh que sí* en català.

Una forma pròpia del català és *oi*, que curiosament es considera en la gramàtica de Badia i Margarit com una interjecció «habilitada com a adverbi d'afirmació. D'origen ben popular (...), avui és, per a la majoria de catalanoparlants, una partícula d'aplicació restringida i culta» (Badia i Margarit 1994: 720)

(5) *oi que te'n recordaràs?* (Badia i Margarit 1994: 721).

No resulta clar si Badia i Margarit considera en aquest cas la partícula *oi* com un adverbi d'afirmació. Evidentment no pot tenir el valor d'una interjecció en aquest exemple. Ens trobem amb (5) una pregunta tendenciosa, amb la qual el parlant expressa la seva preferència per una resposta (en aquest cas en sentit afirmatiu), o una confirmació per part de l'interlocutor. El seu estatus com a adverbi d'afirmació queda qüestionat amb el següent exemple:

(6) «Aber du, Kleine», wandte sich die erste Dame nun an Momo und lächelte, «du möchtest *doch* bestimmt gern in der Zeitung stehen, nicht wahr?» (Momo a, 196)

Però, tu, petita –es dirigia ara amb un somrís la primera senyora a Momo–, de segur que a tu t'agradaria sortir al diari, *oi que sí?*» (Momo c, 205)

Ens sembla que si *oi* fos un adverbi d'afirmació, no seria possible que es combinés amb l'adverbi d'afirmació *sí*, mentre que hi ha la possibilitat de combinar altres preguntes confirmatòries com *veritat: veritat que sí?*

3.4 Sota el terme *locucions* s'amaga tot un grup heterogeni de mitjans lingüístics, el denominador comú dels quals és que estan composts per dues o més paraules. N'hem d'excloure les paràfrasis que tenen un significat literal (del tipus *com ja sabem*).

(7) «Na ja», meinte der Mann, «aber du bist *doch* noch ein Kind» (Momo a, 13)
– Va bé –digué l'home–, però *és que* encara ets una criatura... (Momo c, 16)

La locució *és que* té valors modals i s'utilitza també com a nexa per a introduir una justificació. En la modalitat interrogativa, *és que* pot encapçalar una oració interrogativa amb la qual el parlant posa en qüestió la validesa d'una pressuposició o una implicatura:

(8) «Danke», sagte Momo und lächelte zum ersten Mal, «vielen Dank! Aber könntet ihr mich nicht einfach hier wohnen lassen?» (Momo a, 14)

–Gràcies–va dir Momo, i va somriure per primera vegada-. Moltes gràcies! Però, *és que* no podríeu senzillament deixar-me viure aquí? (Momo c, 17)

Una altra locució que hem trobat al nostre corpus és *sí que*. En la gramàtica de Hualde apareix la descripció de *sí que* com una expressió d'èmfasi que projecta el seu àmbit a l'element precedent en la mateixa oració (cf. Hualde 1992: 223).

(9) A Figueres sí que hi ha cases boniques (Hualde 1992: 224)

Aquesta descripció no sembla adient, vist que *sí que* fa referència a un enunciat, explícit o implícit, de l'interlocutor, al qual aporta un matís de correcció:

[Context: Momo conversa amb Mester Hora]

- (10) «Leider ist es eben nicht so einfach, sonst brauche ich ja nicht deine Hilfe, Kind. Wenn es nämlich keine Zeit mehr gibt, dann kann ich ja auch nicht wieder aufwachen. (...)»
«Aber dann», meinte Momo, «ist es *doch* ganz einfach!» (Momo a, 233)
-Per desgràcia no és pas tan senzill. Altrament, no em caldria la teva ajuda, petita.
Perquè si tot el temps desapareix, jo tampoc no em podré tornar a despertar.
-Aleshores *sí que* em podré despertar! –va dir Momo. (Momo c, 246)

3.5 Dins dels adverbis trobem també un grup de paraules força heterogènies. Una de les possibles traduccions per a la PM *einfach* és l'adverbi acabat en *–ment senzillament*, que encara conserva part del seu significat lèxic original, com mostra el mateix exemple precedent:

- (11) »Danke«, sagte Momo und lächelte zum ersten Mal, »vielen Dank! Aber könntet ihr mich nicht *einfach* hier wohnen lassen?« (Momo a, 14)
–Gràcies–va dir Momo, i va somriure per primera vegada-. Moltes gràcies! Però, *és que* no podríeu *senzillament* deixar-me viure aquí? (Momo c, 17)

La funció d'*einfach* en aquest exemple és dubtosa; tanmateix, no es tracta d'una autèntica pregunta informativa sinó d'una *petició* o fins i tot una *proposta*. El significat de *senzillament* no pot interpretar-se com un aspecte modal –com un adverbi de mode–, sinó que fa referència a tota l'oració: qualifica de 'senzill' o 'evident' l'enunciat i, per tant, l'argumentació del parlant, Momo en aquest cas. El significat de *senzillament* no es troba en el nivell proposicional, sinó en el pragmàtic: hi ha un procés de desplaçament del seu àmbit d'acció.

Un altre adverbi és *ja*, amb valor temporal, que pot reproduir el significat d'algunes PMs com *schon* i *ja* en alguns usos.

- (12) Meister Hora schneuzte sich. »Nein, das nicht. Du hast *ja* selbst gesehen, daß sie sich einfach in Nichts auflösen, wenn sie die Niemals-Gasse betreten.«
»Wie kommt *denn* das?« wollte Momo wissen. (Momo a, 227)
Mester Hora es va mocar. –No, aquí, no. Tu mateixa *ja* hast vist que desapareixen senzillament en el no-res quan trepitgen el Carrer del Mai Més.
–*I* com és possible això? –va voler saber Momo. (Momo c, 240)

La traducció de la PM alemanya *ja* per l'adverbi *ja* és qüestionable, però en aquest cas insisteix en el fet que l'interlocutor ja ha tingut coneixement en el passat del que s'expressa en l'oració subordinada.

3.6 Hi ha alguns connectors amb funcions molt semblants a les descrites per a les PMs alemanyes. Tres dels connectors que hem trobat al corpus són *doncs*, *i* i *però*, que són també els més freqüents:

- (13) »Ich bin hier zu Hause«, versicherte Momo schnell.
»Wo kommst du *denn* her, Kind?«
Momo machte mit der Hand eine unbestimmte Bewegung, die irgendwohin in die Ferne deutete.
»Wer sind *denn* deine Eltern?« (Momo a, 12)
– Casa meva és aquí –replicà Momo a corre-cuita.
–*Però*, d'on has sortit, criatura?
Momo va fer un gest indeterminat amb la mà, tot assenyalant cap a algun indret llunyà.
–Així, *doncs*, qui són els teus pares? (Momo c, 15)

Com a connectors, *però* i *doncs* relacionen l'enunciat amb el discurs previ. Gràcies al seu matís adversatiu, *però* introdueix un argument nou en contraposició al que s'ha exposat fins al moment actual del discurs, mentre que *doncs* marca l'enunciat com un argument lògic derivat de la situació conversacional.

El connector *i* també pot assenyalat aquesta relació de continuïtat, però el matís aportat és molt més general i depèn del cotext o el context:

- (14) »Dies«, sagte Meister Hora, »ist eine Sternstunden-Uhr. Sie zeigt zuverlässig die seltenen Sternstunden an und jetzt eben hat eine solche angefangen.«
»Was ist *denn* eine Sternstunde?« fragte Momo. (Momo a, 141)
– Això –va dir Mester Hora– és un rellotge per a les hores de Fortuna. Aquest rellotge assenyala amb precisió les hores de Fortuna i en aquest mateix instant acaba de començar-ne una.
–*I* què és una hora de Fortuna? –va preguntar Momo. (Momo c, 147)

Els tres connectors dels quals s'han donat exemples estan considerats en la gramàtica tradicional com a conjuncions coordinants. Les oracions interrogatives en què poden aparèixer mai són principi absolut d'una conversa, ja que els connectors fan referència a un element discursiu precedent o tenen un valor díctic cap al context que envolta la situació conversacional.

També hi ha conjuncions subordinants que poden actuar com a connectors de naturalesa pragmàtica, com mostren els següents exemples:

- (15) »Aber das ist *doch* Momo!« rief Gigi lachend. »Meine alte Freundin Momo ist das!« (Momo a, 196)
- Però *si* és Momo! –va exclamar Gigi rient-. La meva amigueta Momo és aquesta! (Momo c, 205)

La conjunció *si* apareix en aquest tipus d'oracions principals i aporta un matís de contradicció tot referint-se a un enunciat previ o fins i tot a una pressuposició tant del parlant com de l'interlocutor. Aquesta força il·locutiva que es deriva de *si* i de la combinació freqüent *però si* comporta valors expressius com sorpresa.

- (16) »Soweit ich mich erinnern kann, war ich immer schon da.«
»Hast du *denn* keine Tante, keinen Onkel, keine Großmutter, überhaupt keine Familie, wo du hin kannst?« (Momo a, 13)
- Pel que recordo sempre he estat aquí.
- *Que* no tens cap tia ni cap oncle ni cap àvia? *Que* no tens cap familiar amb qui anar? (Momo c, 16)

El connector *que*, optatiu en aquests casos, encapçala en català sovint una oració interrogativa i assenjala una relació vaga de continuïtat amb les parts de discurs precedents, i coincideix d'aquesta manera amb un dels valors de la PM *denn* en alemany. També presenta similituds amb el connector *i* en aquest mateix sentit.

3.7 El significat d'algunes PMs es pot reproduir mitjançant una paràfrasi explícita en el nivell proposicional, és a dir, es pot emprar una fórmula equivalent però amb un contingut proposicional. Ens trobem, per exemple, la PM *ja*, el significat pragmàtic de la qual consisteix a marcar el contingut proposicional com a conegut tant per al parlant com per a l'oient, per la qual cosa s'utilitza per a establir un coneixement comú per part d'ambdós interlocutors. Explicitar un coneixement de base comú compartit pels interlocutors aniria contra la màxima de rellevància, i és per aquesta raó que el parlant assenjala aquest enunciat aparentment innecessari; tanmateix, pot ser també una estratègia del parlant.

- (17) Geschichtenerzählen war, wie wir *ja* schon wissen, seine Leidenschaft. (Momo a, 43)
Allò d'explicar històries, com tots nosaltres ja sabem, era la seva passió. (Momo c, 47)
- (18) »Hochverehrte Damen und Herren! Wie Ihnen *ja* allen bekannt sein dürfte, führte die Kaiserin Strapazia Augustina unzählige Kriege, um ihr Reich gegen die ständigen Angriffe der Zittern und Zagen zu verteidigen. (Momo a, 43)
«Estimats senyors i senyores, com tots vostès deuen saber, l'emperadriu Strapazia Augustina va sostenir nombroses guerres per defensar el seu reialme dels continuats atacs d'uns éssers tremoladissos i trepidants. (Momo c, 48)

La traducció de la PM *ja* queda diluïda dintre del contingut proposicional explícit que fa referència al coneixement de base compartit dels interlocutors. Pel que fa a la traducció de *ja* al següent exemple, es pot veure que també està traduïda per una frase similar, encara que l'original alemany no és tan explícit com en (17) i (18):

- (19) Sie dachte nur noch an das viele Gold, denn sie führte *ja* *bekanntlich* ein sehr luxuriöses Leben und konnte daher niemals genug Gold haben. (Momo a, 45)
Ja només pensava en tot l'or que li arribaria, ja que, *com tothom sap*, duia una vida plena de luxes i, per tant, d'or, no en podia tenir mai prou. (Momo c, 49)

3.8 Un gran percentatge dels exemples trobats no presenten cap traducció, és a dir, es tracta d'una traducció zero. Recordem que, per a autors com Beerbom (1992), només el 30% dels exemples en el seu corpus alemany-espanyol es tradueixen; per això aquesta autora afirma que traduir les PMs en tots els casos pot resultar excessiu i que en llengües romàniques com l'espanyol i el català, els matisos aportats per les PMs queden més aviat recollits en el context i el cotext dintre del marc que envolta la conversa:

- (20) »Sag mir jetzt einmal ganz ehrlich, Nicola – hast du schon vor dem Tausch von dem Geld gewußt oder nicht?«
»Klar, sonst hätte ich *doch* den Tausch nicht gemacht.«
»Dann mußt du *doch* zugeben, daß du mich betrogen hast!«
»Wieso? Hast du *denn* von dem Geld wirklich nichts gewußt?« (Momo a, 21)
-I ara, Nicola, sigues franc... Abans de fer l'intercanvi, ho sabies o no ho sabies això dels diners?
-És clar que sí; si no, no l'hauria fet.
-Llavors has de reconèixer que em vas enganyar!
-Per què? De debò que tu no en sabies res, dels diners? (Momo c, 24)

Tant la PM *doch* com després *denn* no han estat traduïdes en (20), i tant el matís de *contradicció* aportat per *doch* com la referència a l'argumentació prèvia que es deriva de *denn* s'ha d'extraure del cotext o del context.

4. RECAPITULACIÓ I CONCLUSIONS

En aquest article s'ha dut a terme una petita i bàsica introducció a la problemàtica de la traducció de les partícules modals alemanyes a llengües on no es troba un grup lexemàtic anàleg. Aquest és el cas de les llengües romàniques, i del català, com a llengua dintre d'aquesta família. S'han considerat aspectes qualitius a l'hora de cercar equivalents, en detriment d'una anàlisi quantitativa.

En primer lloc, s'ha situat el fenomen de les PMs alemanyes dintre de la lingüística. S'han exposat els criteris definidors de la classe lexemàtica en alemany i s'ha discutit cadascun d'aquests trets.

Una vegada definida la classe lexemàtica i les unitats, en una segona fase s'ha intentat establir els equivalents en català mitjançant textos alemanys originals i la seva traducció. Hem triat *Momo*, de Michael Ende, ja que dins de la literatura infantil, pel registre familiar i les formes dialogades, les PMs presenten una freqüència d'aparició més alta. Aquesta metodologia de treball és la utilitzada per la majoria dels treballs contrastius, sobretot alemany-espanyol.

El tercer pas ha consistit a fer una classificació de tots els mitjans lingüístics trobats com a possibles traduccions en català de les PMs, i s'han comentat molt succintament els valors o el significat, amb especial incidència en el nivell pragmàtic.

Com a conclusió, cal dir, a falta d'una anàlisi més exhaustiva, que hi ha mitjans gramaticals que tenen la mateixa funció que algunes de les PMs alemanyes. Especialment destaco l'existència d'un grup lexemàtic definit sota el nom comú de *connectors*, que engloba una sèrie també bastant heterogènia de paraules i locucions, els quals han estat objecte d'estudi lingüístic als 90 (cf. Cuenca Ordinyana 2000; en premsa), i que presenta diferències amb el tractament de la qüestió fet per les gramàtiques: per exemple, els connectors en la gramàtica de López del Castillo (1999) estan tractats des d'una perspectiva tradicional: són elements d'unió, sobretot entre almenys dues parts. Pel que fa als connectors oracionals, el seu valor ve donat per la càrrega semàntica dels nexes (copulatiu, disjuntiu, adversatiu i distributiu). Tanmateix, no considera que n'hi hagi altres de més 'neutres', com el connector *i* que, segons el context i el contingut proposicional de les oracions que uneix, pot adquirir també un valor concessiu o adversatiu.

Com a cloenda, vull proposar una línia o unes directrius de treball per aprofundir en aquest tema des d'una perspectiva contrastiva aplicada al català:

— L'anàlisi de més textos originals alemanys i les seves traduccions al català. Cada traductor té unes estratègies. Com més traduccions de més traductors es comparin, més

varietat de mitjans lingüístics es trobarà, i potser més coincidències; una anàlisi de freqüència, és a dir, quantitativa, donaria dades més precises;

— aquestes equivalències, cal analitzar-les des d'un punt de vista lingüístic i contrastiu per determinar els seus valors; ens trobem enfront d'una anàlisi qualitativa;

— els valors de les equivalències haurien d'analitzar-se intralingüísticament mitjançant corpus d'autèntiques converses i les seves transcripcions en català, i descriure aquests valors;

— també es pot investigar la resta dels mitjans lingüístics que poden aportar matisos pragmàtics, i seguint el procés contrari, comprovar si en alemany existeixen també.

Espero, amb aquesta contribució, suscitar l'interès cap a un tema actual que suposa tant un problema traductològic com didàctic al voltant de l'alemany com a llengua estrangera; les limitacions d'un treball d'aquestes característiques haurien de ser subsanades amb estudis de major profunditat i envergadura per establir els equivalents de les PMs alemanyes, i fins i tot poder parlar d'una classe lexemàtica-funcional de partícules modals en català, si s'escau.

HANG FERRER MORA
Universitat de València

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ABRAHAM, W. ed. (1991) *Discourse Particles. Descriptive and theoretical investigations on the logical, syntactic and pragmatic properties of discourse particles in German* (Pragmatics & Beyond. New Series, 12), Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins.
- BADIA I MARGARIT, A. M. (1994) *Gramàtica de la llengua catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana.
- BEERBOM, C. (1992) *Modalpartikeln als Übersetzungsproblem. Eine kontrastive Studie zum Sprachenpaar Deutsch-Spanisch*, Frankfurt a.M. [u.a.], Lang.
- BRIZ GÓMEZ, A./ CUENCA ORDINYANA, M. J./ Serra Alegre, E. (eds.) (1997) *Sobre l'oral i l'escrit* [Quaderns de Filologia. Estudis Lingüístics II], València, Universitat de València.
- BUBLITZ, W. (1978) *Ausdrucksweisen der Sprechereinstellung im Deutschen und Englischen*, Tübingen, Niemeyer.
- CÁRDENES MELIÁN, J. (1997) *Aber, denn, doch, eben und ihre spanischen Entsprechungen*, Münster/New York/München/Berlin, Waxmann.
- CUENCA ORDINYANA, M. J. (1997): «Form-use mappings for tag-questions», dins Liebert, W.-A., G. Redeker & L. Waugh, *Discourse and Perspective in Cognitive Linguistics*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins, 3-19.

- (2000) «Definició i delimitació del concepte de connector», dins Macià Guilà, J. & J. Solà (eds.), *La terminologia lingüística en l'ensenyament secundari. Propostes pràctiques*, Barcelona, Graó, 77-90.
- (en premsa) «Els connectors i les interjeccions», dins Solà, J. (coord.), *Gramàtica del català contemporani*, Barcelona, Empúries, capítol 31.
- CUENCA ORDINYANA, M. J./CASTELLÀ, J. M. (1995) «Una caracterització cognitiva de les preguntes confirmatòries (question tags)», *Caplletra* 18, 65-84.
- ENDE, M. (1990⁶) *Momo*, München, dtv. [Traducció al català: Martínez, F. (1996²), Madrid/Barcelona, Alfaguara/Grup Promotor].
- ENGEL, U. (1988) *Deutsche Grammatik*, Heidelberg, Groos.
- FERRER MORA, Hang (1997) «La partícula modal alemana *doch* entre el modo oracional declarativo e interrogativo y sus equivalentes en español» dins Briz Gómez, A., M. J. Cuenca Ordinyana & E. Serra Alegre (eds.), 183-198.
- (1999) *Las partículas modales alemanas en el modo interrogativo y sus equivalentes en español como criterio para una taxonomía de preguntas*, Valencia, Universitat de València.
- (2001) «Auf der Suche nach spanischen Modalpartikeln: *Pero* und *Pues* als pragmatische Konnektoren. Stand der kontrastiven Partikelforschung Deutsch-Spanisch», *Revista de Filología Alemana* 2000 - 8, 253-271.
- FERRER MORA, H./PONS BORDERÍA, S. eds. (2001) *Pragmática de conectores y partículas modales*, València, Universitat de València.
- HELBIG, G. (1990²) *Lexikon deutscher Partikeln*, Leipzig, Enzyklopädie.
- HELBIG, G./BUSCHA, J. (1988¹¹) *Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*, Leipzig, Enzyklopädie.
- HENTSCHEL, E. (1986) *Funktion und Geschichte deutscher Partikeln*. Ja, doch, halt und eben. Tübingen, Niemeyer.
- HIDALGO NAVARRO, A. (1997) *La entonación coloquial. Función demarcativa y unidades de habla*, Valencia, Universitat de València.
- HUALDE, J. I. (1992) *Catalan: descriptive grammar*, London/New York, Routledge.
- KÖNIG, E. (1997) «Zur Bedeutung von Modalpartikeln im Deutschen: Ein Neuansatz im Rahmen der Relevanztheorie», *Germanistische Linguistik* 136, 57-75.
- KRIVONOSOV, A. (1977): *Die modalen Partikeln in der deutschen Gegenwartssprache* (Diss. 1963). Göppingen [Göppinger Arbeiten zur Germanistik 214].
- LÓPEZ DEL CASTILLO, L. (1999) *Gramàtica del català actual. Sintaxi i Morfologia*, Barcelona, Edicions 62.
- MEIBAUER, J. (1994) *Modaler Kontrast und konzeptuelle Verschiebung. Studien zur Syntax und Semantik deutscher Modalpartikeln*, Tübingen, Niemeyer.
- PONS BORDERÍA, S. (1998): *Conexión y Conectores. Estudio de su relación en el registro informal de la lengua*. Valencia, Universitat de València.

- PRÜFER, I. (1995) *La traducción de las partículas modales al español y al inglés*, Frankfurt am Main [u.a.], Lang.
- SCHULZE, H. (1990) *Las partículas modales en el alemán actual* (Tesi doctoral no publicada), Universitat de València.
- SÖKELAND, W. (1980) *Indirektheit von Sprechhandlungen*, Tübingen, Niemeyer.
- THURMAIR, M. (1989) *Modalpartikeln und ihre Kombinationen*, Tübingen, Niemeyer.
- (2001) «Partikeln unter Stress. Zu Fragen der Bedeutungsveränderung durch Akzentuierung» dins Ferrer Mora, H. & S. Pons Bordería (eds.), *Pragmática de conectores y partículas modales*, València, Universitat de València, 263-284.
- WEYDT, H. (1969) *Abtönungspartikeln. Die deutschen Modalwörter und ihre französischen Entsprechungen*, Bad Homburg, Gehlen.
- WEYDT, H. ed. (1977) *Aspekte der Modalpartikeln*, Tübingen, Niemeyer.
- WEYDT, H. ed. (1981) *Partikeln und Deutschunterricht*, Heidelberg, Groos.
- WEYDT, H. (1987) *Partikel-Bibliographie: internationale Sprachforschung zu Partikeln und Interjektionen*, Frankfurt a.M., Lang.
- WEYDT, H. ed. (1989) *Sprechen mit Partikeln*, Berlin/New York, de Gruyter.
- WEYDT, H./POLJAKOVA, S. (eds.) (2000) *Linguistik online* 6, 2/00 [Sonderband: Partikeln], http://www.linguistik-online.org/2_00/vorwort.html
- WHEELER, M./YATES, A./DOLS, N. (1999): *Catalan. A Comprehensive Grammar*, London/New York, Routledge.
- WEINRICH, H. *et al.* (1993) *Textgrammatik der deutschen Sprache*, Mannheim [u.a.], Duden.
- ZIFONUN, G. *et al.* (1997) *Grammatik der deutschen Sprache*, Berlin/New York, de Gruyter, 3 vol.

J

j